

Verkenning arbeidsmarkt kinderopvang

Trends en arbeidsmarktprognose

19 april 2022
Utrecht

Johan Siegert
Joris de Rooij

Inhoudsopgave

Verkenning arbeidsmarkt	3
Economie	3
Arbeidsmarkt	3
Klimaatverandering	3
Technologie	4
Demografie.....	4
Maatschappelijke ontwikkelingen.....	4
Politiek	4
Prognose kinderopvang	5
Effect van demografie	5
Effect van coalitie akkoord.....	5
Instroom en mobiliteit	6
Onderwijscijfers DUO	6
Bereik en weglek van gediplomeerde pedagogisch medewerker 3 en 4.....	7
Waar werken mensen met een kwalificatie pedagogisch medewerker nog meer?	8
Zelfstandigen	9

Verkenning arbeidsmarkt kinderopvang

Deze verkenning start met een overzicht van algemene trends en gaat vervolgens dieper in op kinderopvang, met een vernieuwde arbeidsmarktprognose en gegevens over het potentieel.

Economie

Ondanks de coronapandemie groeit de economie. Sommige sectoren zijn hard geraakt. Maar de Nederlandse economie in zijn geheel is krachtig opgeveerd. Het CPB verwacht voor 2022 een economische groei van 3,5 procent. Het snelle en krachtige herstel in 2021 komt doordat centrale banken de geldkraan de afgelopen twee jaar helemaal opengedraaid hebben. Hierdoor is de inflatie gestegen tot boven het acceptabele niveau van twee procent, namelijk 5,6 procent in 2021.

Vanuit het perspectief van werknemers is loonsverhoging daarom gewenst. Anders kunnen ze door de hogere prijzen minder kopen. Tenzij zij geld lenen of interen op spaargeld. Minder uitgaven kunnen voor werkgevers een argument zijn om via loonsverhoging werknemers te compenseren voor de inflatie. Consumentenuitgaven komen de economie immers ten goede. Voor werkgevers is de kwestie echter wat ingewikkelder. Enerzijds opereren ze in een zeer krappe arbeidsmarkt. Personeel vasthouden is hen dan ook wel wat waard. Anderzijds betekenen hogere lonen ook hogere kosten, nu en in de toekomst. Dat zet de winst onder druk - en vooral voor sectoren die zwaar getroffen zijn door corona, is dat extra pijnlijk. Óf bedrijven moeten de hogere loonkosten doorrekenen aan de klant. Maar kan dat? Ester Barendregt (hoofdeconoom van de Rabobank) verwacht dat een deel van de Nederlanders wél bereid blijkt om hogere prijzen te betalen. Bijvoorbeeld wanneer deze mensen ook meer zijn gaan verdienen. Dan kunnen hogere lonen via hogere prijzen weer tot een nieuwe looneis leiden, en uiteindelijk tot een loon-prijsspiraal. Ze verwacht dat we in het midden uitkomen: wel hogere lonen, maar geen volledige compensatie van de inflatie. Een loon-prijsspiraal blijft zo in elk geval uit.

De overheidsschuld is opgelopen door de overheidssteun en gemiste belastinginkomsten. In 2022 daalt deze schuld weer en blijft deze onder de Europese grenswaarde van 60 procent ten opzichte van het Bruto Binnenlands Product (BBP).

Arbeidsmarkt

De werkloosheid is met 3,4 procent in 2021 bijna terug op het lage niveau van voor de coronacrisis. Er is sprake van krapte op de arbeidsmarkt. Voor elke vijf werkzoekenden zijn er zes vacatures. Als het steunbeleid stopt, loopt de werkloosheid met 0,1 procentpunt op omdat sommige bedrijven in financiële problemen zullen komen. Maar de krapte op de arbeidsmarkt blijft ook dan in stand. (CPB, macro-economische verkenning 2022).

Afgaande op de verwachte stijging van de gezonde levensverwachting hoeft het beroep op arbeidsongeschiktheid bij een stijgende AOW-leeftijd niet sterk toe te nemen. (CPB).

In vele sectoren is het personeelstekort voelbaar: zorg, techniek, ICT, bouw, financiële dienstverlening, onderwijs en overheid. Lees welke: [UWV kansrijke beroepen](#). Mobiliteitspools van UWV om werknemers van de ene naar de andere branche om te scholen worden stopgezet, omdat er overal tekorten zijn. De tekorten zullen vanaf 2023 verder toenemen. Wel ontstaan er elders nieuwe initiatieven.

Klimaatverandering

Een belangrijke trend, maar minder van invloed op de kinderopvang. Wellicht komen er meer organisaties die een aanbod hebben op het gebied van duurzaamheid. We zien wel dat duurzaamheid

en klimaat trending onderwerpen zijn onder jongeren. Maatschappelijk betrokken jongeren kiezen in de toekomst misschien vaker dan voorheen voor 'nieuwe' opleidingen in deze richting.

Technologie

Digitalisering en robotisering zijn trends die in vele branches zorgen voor disruptie. Ook platforms als airbnb, Uber en Thuisbezorgd.nl zorgen voor aardverschuivingen in de horeca en bij taxibedrijven. In kinderopvang lijkt disruptie ver weg. Er zijn enkele organisaties die innoveren met de inzet van techniek in ondersteunende dienstverlening (administratie, roosteren, enzovoort).

Kinderopvang werkt! organiseert binnenkort een hackathon om te inventariseren welke oplossingen technologie kunnen bieden.

Demografie

Door de toenemende vergrijzing gaat de zorgvraag omhoog en daalt het aantal werkenden. Waar er nu ongeveer 14 potentieel werkenden per oudere (80+) zijn, zijn dat er in 2030 maar 9 en in 2040 slechts 7. Er ontstaat een steeds groter wordende 'zorgkloof'. ([SiRM](#)).

Vergrijzing is een veelgehoorde trend. Weinig mensen zijn zich bewust van de geboortegolf die de komende 10 jaar wordt verwacht. Zijn er in 2020 168.000 baby's geboren: voor 2030 prognosticeert [CBS](#) 201.000 baby's. Een groei van 20 procent!

De eerste twee jaar daalt de groep van nul- tot twaalfjarigen nog wel in omvang. Dat komt door een relatief grote daling van het aantal elf- en twaalfjarigen.

Maatschappelijke ontwikkelingen

Er zijn vele maatschappelijke ontwikkelingen. Eén daarvan is dat er steeds meer aandacht is voor ongelijkheid. Ongelijke kansen voor: mannen en vrouwen, laag- en hoogopgeleiden, voor mensen met een huur- en koopwoning en ongelijke kansen voor kinderen. De coronacrisis maakt de kansenongelijkheid groter, zegt socioloog Thijs Bol van de Universiteit van Amsterdam. Dit komt vooral omdat ouders sinds de sluiting van scholen een grotere verantwoordelijkheid hebben om hun kind thuis te helpen met schoolwerk. Van de ouders met een academische opleiding zegt 75% hiertoe in staat te zijn, versus 40% bij ouders met maximaal de middelbare school. "Deze periode legt bloot hoe groot de verschillen tussen kinderen eigenlijk zijn", zegt Bol in het Financieel Dagblad.

De kinderopvangtoeslag-affaire heeft voor maatschappelijke druk gezorgd en een roep om aanpassing van het huidige toeslagensysteem.

Politiek

In het [coalitieakkoord](#) staat het voornemen om de vergoeding voor de kinderopvangkosten voor alle huishoudens te verhogen naar 95%. Nu nog krijgen de huishoudens met de hoogste inkomens een vergoeding van slechts 33% en betalen zij zelf de resterende 67% van de opvangkosten. De eigen bijdrage voor die groep daalt dus van 67% naar 5%, een korting van bijna 93%. Uit een financiële toelichting valt op te maken dat het invoeren van de nieuwe systematiek naar verwachting pas in 2025 gereed zal zijn.

Voor de laagste inkomens is die aanpassing minder gunstig. Die betalen nu slechts 4% van de rekening en dat wordt volgens de tekst van het akkoord opgehoogd naar 5%.

In het coalitieakkoord wordt verder niets genoemd over de toeslagtarieven voor kinderopvang. De meeste ouders betalen meer dan het maximum uurtarief waarover kinderopvangtoeslag wordt ontvangen. Dat betekent dat die ouders bij dezelfde toeslagtarieven veel meer dan 5% aan eigen bijdrage betalen. [Buitenhek](#) verwacht dat dit bij ouders met lage inkomens problemen kan opleveren.

Prognose kinderopvang

Effect van demografie

Binnen het AZW-onderzoeksprogramma worden door ABF Research prognoses gemaakt van de vraag naar en het aanbod van medewerkers in de sector zorg en welzijn. In het beleidsarme referentiescenario zien we voor kinderopvang tussen 2021 en 2025 eerst een daling, gevolgd door een stijging. Na 2025 stijgt de werkgelegenheid als gevolg van demografische ontwikkelingen.

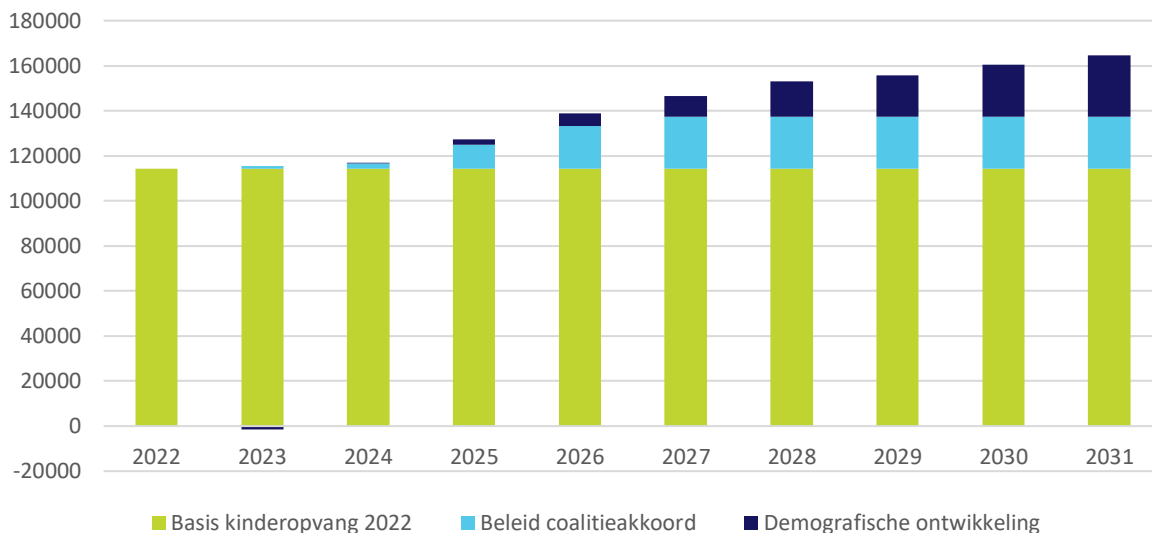
Waar komt de dip in 2023 vandaan?

Het aantal nul- tot twaalfjarigen neemt de komende twee jaar nog af. Dat komt door een grote uitstroom van elf- en twaalfjarigen die straks niet meer in aanmerking komen voor de bso.

Effect van coalitieakkoord

FCB heeft een analyse gemaakt van de aanpassingen in het beleid in het coalitieakkoord voor kinderopvang op basis van bronmaterialen van SZW en ABF Research. Het beleidsarme referentiescenario van ABF Research vormt de basis. Daar bovenop is het effect geraamd van de beleidsplannen uit het coalitieakkoord. Er is afzonderlijk rekening gehouden met de demografische ontwikkelingen in de leeftijdsgroepen in de dagopvang en de bso. We zien in de jaren tot en met 2031 dat het aandeel uren kinderopvang in de dagopvang toeneemt binnen het geheel. Omdat kinderopvang in de dagopvang arbeidsintensiever is, leidt deze verschuiving tot een sterkere groei van de totale arbeidsvraag.

Figuur 1. Prognoses medewerkers kinderopvang 2021-2031 (totale en vervulde vraag referentiescenario en scenario 95% vergoeding kinderopvang)

Om de verschillende effecten inzichtelijk te maken tonen we in Figuur 1 de totale arbeidsvraag in basisjaar 2022 (lichtgroen), de extra vraag die ontstaat door het nieuwe beleid waarbij 95 procent van de kosten voor kinderopvang wordt vergoed door het Rijk (lichtblauw) en de extra vraag die ontstaat door demografische ontwikkelingen (donkerblauw)

In dit scenario zien we de volgende ontwikkelingen:

- In 2022 zijn ongeveer 111.000 medewerkers werkzaam in kinderopvang. Tezamen met ongeveer 3.000 vacatures ligt de totale arbeidsvraag rond de 114.000 medewerkers.
- Door demografische ontwikkelingen (afname aantal kinderen in de bso) zien we in 2023 een kleine krimp (donkerblauw). We zien ook een kleine toename in de arbeidsvraag doordat het urencriterium voor kinderopvangtoeslag in dat jaar wordt losgelaten (lichtblauw).
- Tot en met 2027 groeit de arbeidsvraag met ruim 32.000 mensen naar zo'n 146.500.
- Hiervan wordt ongeveer 23.000 veroorzaakt door het nieuwe beleid in het coalitieakkoord. Omdat de prijs van kinderopvang lager is, nemen (meer) werkende ouders meer uren kinderopvang af (het gedragseffect).
- De overige toename in de arbeidsvraag van 9.000 medewerkers ontstaat door demografische ontwikkelingen (meer baby's).
- Van 2027 tot en met 2031 neemt de arbeidsvraag verder toe met ongeveer 18.000 mensen. Dit wordt vooral veroorzaakt door demografische ontwikkelingen (meer baby's). Door de lagere prijs van kinderopvang zal een groter aandeel van de jonge kinderen instromen in de kinderopvang en zal die groep ook gemiddeld meer uren opvang vragen.
- In totaal neemt de arbeidsvraag van 2022 tot en met 2031 toe met ongeveer 50.000 werknemers.
- Deze raming is ceteris paribus opgesteld. Daarmee bedoelen we dat de overige omstandigheden als gelijkblijvend zijn verondersteld. Een ongewijzigde omvang van de werkweek van pedagogisch medewerkers, een ongewijzigde beroepskracht-kind-ratio, etc.

Instroom en mobiliteit

De meeste werknemers die een baan vinden in kinderopvang, stromen in vanuit ander werk (en niet vanuit een opleiding). 9 van de 10 nieuwe werknemers stroomt door vanuit een baan in de sector zorg en welzijn (incl. kinderopvang). 1 op de 10 nieuwe werknemers stroomt in vanuit andere sectoren. Dit kunnen zij-instromers zijn, maar in deze groep zitten ook de net-afgestudeerden met een diploma die nog niet eerder hebben gewerkt.

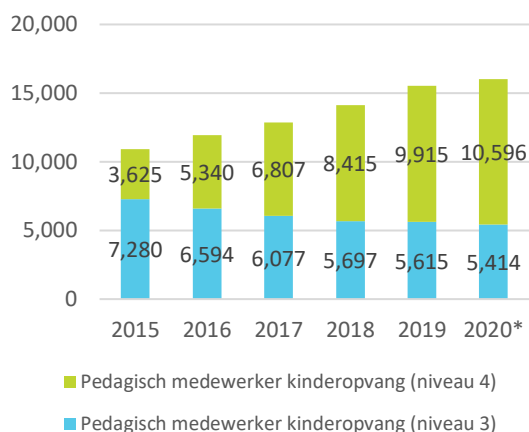
Onderwijscijfers DUO

Gedurende de periode van 2015 tot en met 2020 zien we:

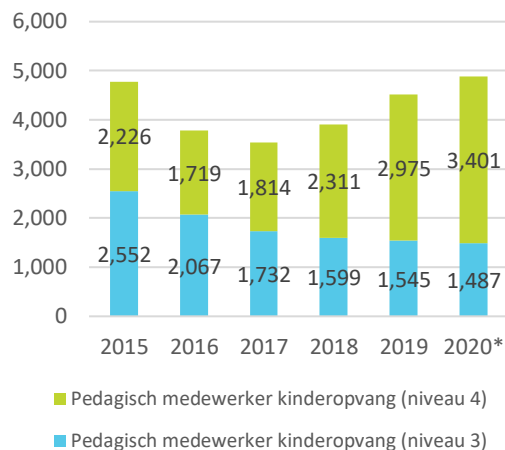
- 5.000 extra mbo-studenten pedagogisch medewerker (van ruim 10.900 naar ruim 16.000).
- Het aantal studenten in de niveau-3-opleiding daalde, tegelijkertijd nam niveau 4 sterk toe.
- 3.000 extra studenten onderwijsassistent niveau 4 (niet getoond in de figuur).
- Bij de gediplomeerden zien we dat het dieptepunt in 2017 is bereikt. In de jaren ervoor zijn minder scholieren de opleidingen ingestroomd als gevolg van de eerdere economische crisis.
- In 2020 haalde 4850 leerlingen een diploma pw 3 of 4.
- Voor 2022 verwachten we dat 5.500 leerlingen een diploma halen.
- Het sectorrendement voor bol is 84% en voor bbl is 93%. Dat betekent dat het grootste deel van de gediplomeerden binnen een jaar na het diploma gaat werken in de sector zorg en welzijn. De anderen studeren verder of gaan werken in een andere sector (bijvoorbeeld onderwijs).

[SBB](#) brengt de kans op stage en de kans op werk in beeld voor mbo-studenten kinderopvang. De kansen voor studenten krijgen de hoogste scores van SBB.

Figuur 1. Studenten mbo kinderopvang

Figuur 2. Gediplomeerden mbo kinderopvang

Behoud van gediplomeerde pedagogisch medewerker 3 en 4

Sinds 2012 behoort de opleiding Sociaal Pedagogisch Werk (SPW) tot het verleden. Op advies van het werkveld, de opleiders, de vakbonden en het Ministerie van Onderwijs is voor de opleiding mbo SPW een nieuwe naam gekozen, waarin wordt verwezen naar een verdeling in doelgroepen, zoals pedagogisch medewerker kinderopvang.

We zoomen in op de kwalificaties pedagogisch medewerker 3 en 4. Dit is slechts een deel van het potentieel, maar geeft wel een beeld van waar mensen werken die specifiek voor kinderopvang zijn opgeleid.

Behaalde kwalificatie	Totaal	Kinderopvang	Zorg en Welzijn	Niet in Z&W
Pedagogisch werker (3)	16.200	10.100 (62%)	1.900	4.200
Pedagogisch werker (4)	23.600	13.100 (56%)	5.300	5.200

Bron: AZW innovatie onderzoek naar kwalificaties (2022)

In het hbo zijn 133.000 gediplomeerden met een nieuwe kwalificatie pedagogiek of social work, daarvan zijn er 8.300 werkzaam in kinderopvang.

Toch zien we dat de kinderopvang in vergelijking met andere sectoren succesvol is in het behoud van personeel voor de eigen branche. Uit onderzoek van CBS blijkt dat de ongeveer 11% van de werknemers in een periode van 12 maanden de kinderopvangbranche verlaat. In andere economische sectoren verlaat 19% van de werknemers in een zelfde periode de eigen sector / branche. Alleen in grote sectoren als zorg en welzijn en openbaar bestuur is de uitstroom iets lager. Door de grote omvang van die sectoren is de kans daar ook lager op uitstroom. Toelichting: een werknemer die switcht van gehandicaptenzorg naar jeugdzorg telt niet mee als uitstroom uit de sector zorg en welzijn, maar een werknemer die switcht van kinderopvang naar jeugdzorg telt wel als uitstroom uit de kinderopvang.

Uitstroom werknemers naar sector in een periode van 12 maanden in 2020

Sector	Percentage werknemers dat uitstroomt
Totaalbeeld alle economische sectoren	19.3
Kinderopvang	11.2
A - Landbouw, bosbouw en visserij	22.4
B - Delfstoffenwinning	15.6
C - Industrie	12.4
D - Energievoorziening	13.2
E - Waterbedrijven en afvalbeheer	13.4
F - Bouwnijverheid	12.5
G - Handel	19.9
H - Vervoer en opslag	16.1
I - Horeca	44.2
J - Informatie en communicatie	17.2
K - Financiële dienstverlening	13.8
L - Verhuur en handel van onroerend goed	18.0
M - Specialistische zakelijke diensten	20.4
N - Verhuur en overige zakelijke diensten	41.3
O - Openbaar bestuur en overheidsdiensten	6.8
P - Onderwijs	10.7
Q - Gezondheids- en welzijnszorg (smal)	9.0
R - Cultuur sport en recreatie	30.1
S - Overige dienstverlening	21.4

Bron: [CBS](#), onderzoeksprogramma Arbeidsmarkt Zorg en Welzijn (AZW)

Waar werken mensen met een kwalificatie pedagogisch medewerker nog meer?

In het primair onderwijs. Exacte aantallen zijn onbekend. Wel is bekend hoeveel er werkzaam zijn in zorg en welzijnsbranches.

Pedagogisch werker (3)	Pedagogisch werker (4)
------------------------	------------------------

Ouderenzorg	900	Gehandicaptenzorg	2.400
Gehandicaptenzorg	400	Ouderenzorg	900
Sociaal werk	200	Jeugdzorg	600
Ziekenhuizen	100	Sociaal werk	500
		Geestelijke gezondheidszorg	400
		Ziekenhuizen	200

Bron: AZW innovatie onderzoek naar kwalificaties (2022)

Zelfstandigen

Behaalde kwalificatie	Totaal zelfstandigen	Werkzaam in zorg en welzijn als zelfstandige	Werkzaam in zorg en welzijn als werknemer (daarnaast als zelfstandige)	Totaal werkzaam in zorg en welzijn %"
Pedagogisch werker (3)	2.300	61%	13%	74%
Pedagogisch werker (4)	2.600	58%	15%	73%

Bron: AZW innovatie onderzoek naar kwalificaties (2022)

Zelfstandige gastouders (geen dienstverlening aan huis) met een behaalde opleiding PW 3 of PW 4 zijn hier ingedeeld in de tweede kolom werkzaam als zelfstandige en werkzaam binnen zorg en welzijn.